

Lerums kommun
Sektor Samhällsbyggnad
Strategisk planering
443 30 Lerum

Förslag till Tematiskt tillägg till översiktsplan, verksamhetsmark med tillhörande hållbarhetsbedömning. Diarienummer KS24.250.

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har tagit del av samrådshandlingarna för rubricerat ärende och lämnar följande synpunkter.

I Lerums gällande ÖP22 är tre stora verksamhetsområden samt några mindre på tillsammans ca 130 ha avsatta. Lerums kommun har nu tagit fram ett förslag till Tematiskt tillägg till översiktsplanen med inriktning på ytterligare verksamhetsmark. Syftet är att möjliggöra en långsiktigt positiv utveckling av näringslivet och tillgodose behovet av ny verksamhetsmark i kommunen. Förslaget omfattar ca 900 ha fördelat på 13 områden.

I samrådshandlingen tas hållbarhetskonsekvenser upp. I avsnittet *7.2 Kommunal ekonomi* i avsnittet *Ekonomiska konsekvenser* bedöms att ca 110 ha ny verksamhetsmark behövs fram till 2050. Man räknar med komplexa planprocesser med osäkert utfall för områdena i ÖP22. Kanske kan endast 50% verkligas. Baserat på beräkningar för Göteborgsregionens behov till 2035 är, enligt samma handling, behovet för Lerum endast 17-35 ha för de närmaste tio åren. Det ryms rimligen i de områden som avsatts i ÖP22. Varför då göra ett så omfattande tillägg som det nu föreslagna? Att enstaka områden i ÖP22 nu uppfattas som olämpliga kan inte försvara att utöka verksamhetsområden med ytterligare 900 ha. Stora delar av de föreslagna områdena är direkt olämpliga till att bli verksamhetsmark, vilket beskrivs nedan.

En översiktsplan ska vara ett långsiktigt användbart dokument. Den måste baseras på ett förhållningssätt som är hållbart för kommande generationer. Naturresurser som kommunen kan styra över ska behandlas genomtänkt och utnyttjas med försiktighet. Det gäller till exempel att vattenresurserna bibehålls och har hög kvalitet, att jordbruksmarken sparas. Skog bör sparas för att vara kolsänka och gynna biologisk mångfald. Innan ett beslut om att anta tillägget till verksamhetsplanen måste naturvärdesinventeringar för de aktuella områdena göras.

I förslagets avsnitt *8.4 Samlade rekommendationer om hållbarhetsanpassning* finns för flera av områdena förslag på att området ska utgå, kraftigt minskas eller anpassas. Det gäller områdena 1, 2, 8, 10, 12 och 13. Viss anpassning behövs för områdena 3, 6, 7 och 9. Innan förslaget till tematiskt tillägg skickades ut på samråd borde dessa rekommendationer ha arbetats in i förslaget och flera områden utgått.

Nedan följer LNF:s synpunkter på de olika områdena samt rekommendationer för fortsatt hantering. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att avsnitt 8.4 till stora delar överensstämmer med LNF:s synpunkter. Utöver de områden som utredningen vill ska utgå har vi lagt till områdena 4 och 5.

Naturskyddsföreningen Lerum

Beskrivning och kommentarer om de 13 områdena

Omr.	
1	Ligger utmed Gråbovägen väster om Olstorpsgårdarnas jordbruk. Kommunen föreslår här exploatering med kring 130 ha verksamheter. Området omfattar skogsmark, men närmast jordbruksfälten övergår det i en bred, biologiskt variationsrik zon med hagmarker och skogsbryn. Denna areal bör räknas bort och inte exploateras. Vidare finns längst västerut i skogen bl.a. mycket skyddsvärda arter växter och fjärilar på fuktiga marker. Dessa arealer behöver också räknas bort, och den branta 25 meter höga bergåsen i söder intill Stillestorps ridanläggning bör inte sprängas bort. Kvar blir då fortfarande en betydande areal på i storleksordning 50 ha att använda. Vägtillfart kan ske från väg 1939, Gråbovägen, intilliggande cirkulationer i söder och norr. Dessutom kan industrispår ordnas från den banvall som finns utlagd genom Stenkullens nuvarande industriområde (om stödmurar ordnas vid BIM-kemi). Lutningarna i området medger en fortsättning från den södra cirkulationen. Järnvägsanslutning till en så stor areal kan inte särskilt många kommuner erbjuda i regionen.
2	Detta kilometerbreda jordbruksområde i Olstorp-Fjällestorp sträcker sig på båda sidor utmed väg 1939. Kommunen föreslår att allt detta görs till ett stort verksamhetsområde på ca 170 ha. Inom området finns skyddsvärda rödlistade arter som fladdermus, tornseglare och duvhök som behövs för en någorlunda balans i naturen. Miljöbalken säger dessutom att jordbruksmark inte skall användas om mindre skyddsvärd mark finns. Vi bedömer att i detta område skulle en detaljplan för verksamheter vara svår att få till stånd.
3	Börjar på 1 km avstånd österut från väg 1939 med en del jordbruksmark, och fortsätter vidare 1 km i skogsområdet uppe längs Uddaredsområdet i Floda. Kommunen föreslår här exploatering med verksamheter på drygt 200 ha. Vi anser att jordbruksmarken i väster helt bör räknas bort från exploatering. Här finns bäckar och fuktmarker med stor skyddsvärd biologisk mångfald, bl.a. vid en större damm med omgivning. I skogsområdet österut finns ett antal mossar där tranorna häckade förr (skogens gamla namn är Transkogen). Där finns också äldre barrskog, en större bäck och ett par torpplatser att ta hänsyn till. Dessutom finns större stigar och skogsvägar sedan århundraden. Nu är de flitigt använda av Uddaredsborna som närströvsområde enligt gällande ÖP. En exploatering i detta område bör därför uppdelas i olika delområden avskilda av grönstråk längs bäckar, mossar, äldre stigar och vägar. (Jämför med t.ex. Väla industriområde i Helsingborg.) Rimligen bör man även ta hänsyn till de ca 40 småhus som finns. Med dessa hänsynstaganden blir det fortfarande kvar en betydande areal att använda. Tillfart till området bör ordnas från Tollestorpsvägen i Stenkullenområdet. Därifrån kan en väg dras på snedden uppför den höga bergsslutningen med måttlig lutning.
4, 5	Område 4 och 5 är vardera på ca 15 ha. De ligger i Ryggebol på båda sidor E20. De har avrinning mot öster till en sankmark med källflöde. Därifrån fortsätter bäckar som är skyddade som riksintresse för natur utmed Säveån. I källflödena växer en mycket sällsynt och globalt hotad vacker blomväxt, och bäckarna är skyddade som viktiga lekbäckar för

Naturskyddsföreningen Lerum

	Säveåns fisk. I området finns även fladdermöss att skydda. Ett industriutsläpp här vore förödande. Båda områdena bör därför utgå, och område 5 är dessutom jordbruksmark. Vidare är områdets trafikanslutning svår. Västerut är Ryggebolvägens fortsättning vid Knavra bro helt olämplig för tung trafik och förbindelserna under/över E20 är bara enfiliga. Höga fordon kan bara korsa järnvägen vid Kastenhof.
6	Detta stora skogsområde på 130 ha ligger mellan Jeriko och Stora Bråta på södra sidan E20 och delvis även på norra sidan. Området utgörs av ett mycket komplext naturområde genom vilket den ekologiskt viktiga Torskebäcken/Svartåbäcken med biflöden avvattnar marken. Svartåbäcken är ett mycket viktigt lek- och uppväxtområde för öring och som är känsligt för störningar i vattenkvalitet och flödesförhållanden eftersom vattensystemet saknar sjöar. LNF anser att vid en eventuell exploatering skall hela området söder och öster om Svartåbäcken/Torskebäcken utgå eftersom det är mycket kuperat och skulle innebära sprängning av stora volymer om exploatering trots allt kommer till stånd. I delar av denna områdesdel finns gott om både stående (några hålträd) och liggande döda träd, några med långflikmossa (signalart). Där finns också småskuren terräng med unika och mycket skyddsvärda våtmarker i sydöstra delen. Även våtmarkerna vid Svartåbäcken/Torskebäcken liksom själva bäcken bör skyddas eftersom det där finns flera skyddsvärda arter och bäcken utgör en viktig vattenflödesutjämningsfaktor. Vid en exploatering kommer all byggnation att ge upphov till hårdgjorda ytor som gör att avrinningsområdet blir mer skyfallskänsligt och detta kommer att påverka flödet/tillrinningen i Torskebäcken. I området norr om E20 bör våtmarkerna i nordvästra kanten liksom Klackedammen med närliggande områden undantas från eventuell exploatering då denna naturtyp är mindre vanlig i regionen och biotopen är viktig för våtmarksanknutna arter. Sammanfattningsvis ställer LNF sig negativa till det tematiska tillägget till översiktsplanen, område 6, och avstyrker förslaget. Vi anser att de stora lokala, regionala och nationella allmänintressen som är kopplade till natur-, kultur- och sociala värden som finns i området är så viktiga att bevara, att de uppväger de eventuella och högst diskutabla samhällsvinster som föreslagna exploatering av område 6 medför.
7	Ligger omedelbart intill Kastenhofsmotet och väster om Härskogsvägen. Här föreslår kommunen verksamheter på 15 ha. Området är jordbruksmark, vilket enligt miljöbalken innebär att det inte skall bebyggas så länge andra mindre skyddsvärda områden finns i omgivningen. Marken betas och är en förutsättning för Burhults Ridskola. I området finns även en stor gravhög.
8	Ligger nära Kastenhofsmotet söder om E20 i höglänt skogsterräng på båda sidor om Härskogsvägen. Här föreslår kommunen verksamheter på 65 ha. Området ligger inom Härskogens riksintresseområde för friluftsliv, som här går ända fram till E20. Många går västerut förbi Jutagården och vidare mot Lerum, och åt öster mot Stenkullen är Gamlebobacken en omtyckt sträckning. Söder om Jutagården har dessutom Burhults ridskola sina ridvägar.

Naturskyddsföreningen Lerum

	Vi anser att stor hänsyn måste tas till dem, som vill ut i naturen. Areal bör därför räknas undan för gröna bälten utmed vandringsstråken. Även utmed några bäckar och en tjärn bör naturen vara kvar för fågelliv m.m. Med dessa hänsyn bedömer vi att detta område är klart att föredra jämfört med område 7 vid själva Jutagården (15 ha), samt det i ÖP 2022 utpekade vackra området med bl.a. jordbruk kring Gamlebo gård och Odd Fellow (30 ha). Tillfart till område 8 bör vara uppe vid Brunstorpssvägen eftersom det är för brant längre ner i backen. Gångbana bör ordnas.
9	Ligger i Gråbo på norra sidan av den stora cirkulationen vid Gråbovägen-Östadsvägen. Kommunen föreslår här verksamheter på 30 ha jordbruksmark. I närheten finns en bäckravin med fågelliv. Området består till största delen av jordbruksmark som idag dag nyttjas för betesmark och foderproduktion. Områdets biologiska värde är föga känt, varför en naturvärdesinventering bör genomföras innan området detaljplaneras. Området är viktigt för landskapsbilden runt Gråbo samhälle, och ger ett välkomnande intryck när man kommer från väster på väg 190. Det geografiska läget kommer sannolikt att öka belastningen av tung trafik på väg 1939 mellan Stenkullen och Gråbo ytterligare, vilken idag är en av kommunens högst belastade lokalvägar.
10	Området ligger norr om Gråbo grusgrop vid Aggetorp, Moslätt och Horsaklätten. Kommunen föreslår här verksamheter på 100 ha i ett område med högt biologiskt värde som hyser ett högt antal rödlistade och skyddsvärda arter bland annat 11 arter klassade som EN, och 9 arter klassade som VU, enligt Rödlistans definition och klassning. Ett mycket skyddsvärt område med totalt 72 rödlistade arter varav minst 29 är skyddsvärda! Området innehåller våtmarker vilka är viktiga vattenmagasin och skyddar närområden vid kraftiga regn. I december 2010 antog kommunen vattenskyddsområdet och skyddsföreskrifter för vattentäkten i Gråbo. "Gråbo grusgrop" uppvisar i nuläget en mycket stor biologisk mångfald med ett stort antal skyddsvärda arter. Det finns skyddsföreskrifter som reglerar till exempel användandet av kemikalier inom området. Om det föreslagna området 10 skall exploateras med nya verksamheter uppstår naturligtvis risken att den närliggande "Gråbo grusgrop" med lätttrörligt grundvatten kommer att kontamineras med påföljd att den tilltänkta råvattentäkten riskeras.
11	Ligger vid Alsjöbebyggelsen söder om Björboholm. Det är på 20 ha. Inga speciella naturvärden är rapporterade. Stor risk för ökad trafikbelastning från tung trafik på väg 1939.
12	Ligger vid Nääs snickeri strax öster om Skallsjö kyrka. Detta lilla område på mindre än 5 ha. delas av Kullaån med skyddsvärda fiskar, och enda platsen i kommunen med den fridlysta ståtliga ormbunken safsa. Gröna stränder måste lämnas utmed själva ån. På norra sidan ån lever salamandrar i Buskadammen med omgivning. På sydsidan är det en 20 m hög naturlig jordbrant med ädellövskog, och SGU uppskattar att jorrdjupet är 5-10 meter. Att schakta in här för industritomter skulle innebära broar över ån och orimliga stödmurar mot

Naturskyddsföreningen Lerum

	Stenstorps åkrar ovanför. Området måste utgå som oanvändbart utom för en mindre byggnad vid snickeriet. Utredningen avsnitt 8.4 rekommenderar att området utgår med hänsyn till riksintresset kultur.
13	Ligger vid tidigare betongfabriken i Sjövik. Kommunen föreslår här ca 30 ha verksamheter i den plana lövsumpskogen mellan fabriken och Mjörn. Lövsumpskogen har växt upp på mark som tidigare betats och delvis odlats. En sådan sumpskog med al, sälg, björk och asp utvecklas snabbt med årtiondena, så den blir alltmer biologiskt värdefull och artrik. Idag finns spillkråka som efter hand skapar hålträd för många andra fåglar, fladdermöss m.m. Blommande sälg tidigt på våren gör att pollinerande humlor och bin överlever. Söabäcken med utlopp i Mjörn är lek- och uppväxområde för öring och möjligen även flodpärlmussla. Att bygga på denna mark måste innebära betydande miljöpåverkan enligt Miljöbalken och svårt få tillstånd till. Troligen innebär det också vattenverksamhet, eftersom mark räknas som vattenområde om det någon gång under året står under vatten. Vidare är det numera förbjudet i länet att dränera/dika ut våtmarker. Delarna vid Söabäcken och utanför banvallen ligger under vatten när Mjörn står högt och vid översvämningen 2005-2006 steg vattnet ohanterligt högt. Utredningen avsnitt 8.4 rekommenderar att området utgår på grund av skyfallsriskerna som kan ge kemikalieutsläpp i Mjörn.

Kompletterande generella kommentarer till beskrivningen av områdena.

När kommunen planerar för utveckling och behöver ta fram planer som inbegriper markanvändning, måste en ledstjärna vara att hushålla med naturresurser och behandla dem på ett för framtiden hållbart sätt. För översiktsplaneringen är det i första hand vattenresurser och jordbruksmark samt naturvärden som måste beaktas. Men det är också viktigt att bevara historiska strukturer så att vi i framtiden kan förstå den utveckling som pågått och fortsätter att pågå.

Skydd av vatten

För Göteborgs stad och Lerums kommun är nu sjön Mjörn aktuell som råvattentäkt – för Lerum som en tillkommande råvattentäkt och för Göteborg med anslutna kommuner som ett komplement till Göta älv. Mjörn delas av Alingsås och Lerums kommuner, och har numera en god vattenkvalitet. Mjörn är extremt mångfacetterad till sin natur och uppvisar ett stort antal biotyper vilket gett upphov till en mycket hög biologisk mångfald i och omkring sjön!

Redan 1957 föreslogs Mjörn som råvattenkomplement i regionen, och i början av 2000-talet genomfördes utredningar kring både kvalitet och kapacitet. För Lerums del som ytterligare råvattenkälla och för Göteborg med anslutna kommuner som komplement till Göta älv.

"Mjörnprojektet" som initierats 2025 mellan Lerums kommun och Göteborgs stad är ett av de största projekten inom dricksvattenförsörjning som genomförs i Göteborgsregionen och tanken är att Gråbo f.d. grustäkt som infiltration tillsammans med Mjörn skall kunna användas för vattenproduktion med hög kvalitet. En mycket kritisk frågeställning i detta sammanhang är om vattnet i Mjörn finns i tillräcklig kvantitet för att så som planen är, att nästan 2m³ vatten i sekunden skall kunna tas ut

Naturskyddsföreningen Lerum

samtidigt som avrinningen från Mjörns utlopp vid Solveden under torrperioder regelmässigt kommer ner till 2-3m³/sekund. I extrema fall så som torrsommaren 2018 avrinning på 1-2m³/sekund! Lerums Naturskyddsförening hävdar att risken är uppenbar att Säveåns ekosystem nedströms Solveden (Sävelången, Säveåns Natura 2000-områden och Aspen) kan få mycket negativ påverkan på exempelvis Säveålxen och öringbestånden.

Bäckar och mindre vattendrag med omkringliggande översvämningsytor är viktiga både för att fördröja vattenflöden och för att bevara vattenkvaliteten. Våtmarker, som mossar och kärr, är ovärderliga ur ekologisk synpunkt. Våtmarker fungerar som naturliga vattenmagasin, kompletterar huvudfåror och sedimenterar partiklar och näringsämnen. Dränering och torrläggning vid en exploatering av dessa miljöer innebär inte bara förlust av biologisk mångfald utan även att en viktig översvämningsreglerande funktion försvinner. Om dessa naturliga strukturer påverkas eller ersätts med hårdgjorda ytor ökar risken för lokala översvämnningar och försämrade vattenmiljö längre nedströms.

Jordbruksmark

Enligt kap 4 § miljöbalken är jordbruk av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Ett väsentligt samhällsintresse på riksnivå idag är att bevara jordbruksmark i beredskapssyfte. Med ökad risk för kriser och krig i omvärlden samt pågående klimatförändringar behöver Sverige värna och behålla den jordbruksmark som finns. I Lerum finns ett flertal områden med brukningsvärd jordbruksmark som måste sparas för att kunna användas för att producera mat i framtiden. I tabellen ovan har vi noterat vilka områden som därför måste undantas från att exploateras som verksamhetsområden eller annan bebyggelse.

Naturvärden

Ungefär 60% av den föreslagna ytan för verksamhetsområden utgörs av skog. Skog, som är viktig som kolsänka och för den biologiska mångfalden. Miljöbalkens huvudsyfte är att skydda och främja den biologiska mångfalden med bl.a. skyddsvärda rödlistade arter. Naturvårdsverket betonar tydligt att gamla stora träd och träd med bohål skall sparas. Dessa är ju i sin tur värdväxter för många andra arter fåglar, fladdermöss, insekter, lavar m.m.

Naturvärdesinventeringar saknas för de flesta av de föreslagna områdena. För att ge ett korrekt beslutsunderlag måste naturvärdesinventeringar genomföras för de områden som kan bli aktuella för ett beslut om verksamhetsområde.

Järnvägsreservat

Utredningen skriver att område 1, 2 och 3 inte kan tas i anspråk innan frågan om framtida järnvägstunnel blir avgjord. Och de bedömer att detta kan ta mycket lång tid. Den gällande ÖP 2022 avsätter ett omkring 2 km brett utredningsreservat under Tösjön och Häcksjön och vidare österut. Detta är en orimlig bredd om det får så hämmande konsekvenser för industrins lokalisering. Kommunen bör snarast förhandla med Trafikverket om att minska reservatets bredd till ett par

Naturskyddsföreningen Lerum

hundra meter. Med fördel borde det ligga i sydkanten av område 1 utmed det öst-västliga lokala bergsstråket vid Stillestorp-Ulvsåsen-Stakeberg.

Väghistoria

Mellan Lerum, Skallsjö och Lundby gick i äldre tidevarv enkla ridvägar, och man red i möjligaste mån utmed bergskanter och annan fast mark. Så småningom byggdes kyrkor och vägarna bättrades till enkla körvägar. Från Skallsjö kyrkoruin till Stora Lundby kyrka går "Prästvägen". Efter passage av Sävåån fortsätter den förbi Oryd -Tomtebacka i område 3 och passerar en vidsträckt bergsplatå. Något längre fram går de förbi en 4000-årig hällkista, och fortsätter utanför Fjällestorps inägor på mindre bergsryggar fram till Lundby kyrka. Sträckningen var helt intakt i flera tusen år fram till 2017, då man sprängde sönder den 500 m långa bergsplatån, som var mycket vackert planslipad av inlandsisen och nästan trädlös.

Mellan Lerums kyrka och Lundby gick också en äldsta vägsträckning från Våthult längs en mindre bergsrygg norrut genom hagarna i område 1. I norr förgrenar sig vägen som två hålvägar mot Lundby och Bergum.

Dessa mycket enkla vägar är viktiga att behålla oförändrade. De är mycket viktiga bevis på Lerums forntida utseende och funktion, och gör det möjligt att uppleva och visa ett tydligt perspektiv på vårt samhälles utveckling.

Lerums Naturskyddsförening

Catharina Pettersson
ordförande

Stefan Larsson
vice ordförande

Lars-Erik Karlsson
styrelseledamot

Tommy Aronsson
styrelseledamot

Bo Nilsson
sekreterare

Eventuella frågor skickas till catharinap51@gmail.com